

Jak działa budżet partycypacyjny w Wielkiej Brytanii

Publikację sfinansowano ze środków Unii Europejskiej

Wprowadzenie

Idea wprowadzenia budżetu partycypacyjnego, czyli przekazywania mieszkańcom decyzji o tym, na co powinny być przeznaczane środki publiczne, zyskuje coraz większą popularność na całym świecie. Procesowi konsultacji poddaje się zazwyczaj pewien niewielki fragment budżetu, dotyczący określonego, również niewielkiego obszaru – małego miasteczka, dzielnicy większego miasta, czy gminy. Budżet partycypacyjny od początku lat 90 zaczęto wprowadzać w krajach Ameryki Łacińskiej, stopniowo pomysł ten zyskał sobie popularność niemalże na całym świecie.

Niniejsza publikacja dotyczy historii i praktyki wprowadzania budżetu partycypacyjnego w Wielkiej Brytanii – kraju, w którym coraz większy nacisk kładzie się na decentralizację procesu sprawowania władzy oraz na wprowadzanie do systemu politycznego elementów demokracji bezpośredniej. Mamy nadzieję, że przykład brytyjski będzie inspiracją dla aktywistów oraz decydentów w Polsce i że czerpanie z brytyjskich doświadczeń zachęci ich do eksperymentowania z budżetem partycypacyjnym, pokaże możliwe ścieżki i najczęstsze błędy.

Przedstawiona publikacja została wydana oryginalnie pod tytułem *Participatory Budgeting in the UK: Tool Kit*, przez Participatory Budgeting Unit – organizację, która od lat zajmuje się zarówno propagowaniem idei budżetu partycypacyjnego, jak i praktyczną pomocą dla samorządów próbujących go wprowadzać oraz szkoleniami dla mieszkańców.

Oryginał tej publikacji w języku angielskim jest dostępny pod adresem: www.participatorybudgeting.org.uk

Publikacja dzieli się na dwie części:

Część 1 zawiera ogólne informacje na temat tego, czym jest budżet partycypacyjny, jaka jest jego historia i możliwe sposoby wprowadzanie go w życie. Część 1 zawiera następujące działy:

- Co to jest budżet partycypacyjny?
- Historia budżetu partycypacyjnego
- Budżet partycypacyjny w kontekście polityki państwa na poziomie lokalnym
- Wyzwania i zagrożenia związane z budżetem partycypacyjnym
- Różne okoliczności wprowadzania budżetu partycypacyjnego
- Elementy konieczne, by budżet partycypacyjny okazał się sukcesem

Część 2 nosi tytuł *Jak wprowadzać budżet partycypacyjny* i jest swoistym przewodnikiem, pokazującym, jak można krok po kroku wprowadzać budżet partycypacyjny. Pokazane tam zostały dwa sposoby wprowadzaniu budżetu partycypacyjnego na dwóch różnych poziomach. Na końcu zamieszczono również opis narzędzi, które mogą być pomocne przy przedstawianiu tematu budżetu partycypacyjnego i promowaniu tej idei.

Angielską nazwę *participatory budgeting* zwyczajowo skraca się do PB, dlatego, idąc tym śladem, postanowiliśmy, dla nazwy polskiej *budżet partycypacyjny*, stosować, na potrzeby niniejszej publikacji, skrót BP.

1. Co to jest budżet partycypacyjny?

Budżet partycypacyjny to mechanizm, który pozwala mieszkańcom danego obszaru (miejscowości, dzielnicy, okolicy) brać aktywny udział w podejmowaniu decyzji na temat tego, jak środki finansowe powinny zostać rozlokowane na poziomie lokalnym. Wprowadzenie budżetu partycypacyjnego ma na celu poprawę przejrzystości, odpowiedzialności, zrozumienia i włączanie wykluczonych grup społecznych w proces zarządzania sprawami lokalnymi. Procedurze budżetu partycypacyjnego poddawana może być różna ilość środków, a konkretne rozwiązania związane z jego wprowadzaniem powinny być dopasowane do lokalnych warunków.

Dzięki wcielaniu w życie elementów budżetu partycypacyjnego, obywatele otrzymują informacje pozwalające im brać aktywny udział w określaniu priorytetów dla ich miasta/dzielnicy, proponować nowe usługi i projekty, debatować i kształtować budżet w sposób demokratyczny i przejrzysty. Kiedy proces konstruowania budżetu partycypacyjnego jest jednym z zakorzenionych elementów życia społecznego, mieszkańcy są automatycznie włączani w roczny cykl budżetowy: ustalania priorytetów, uchwalania budżetu i monitorowania realizacji projektów oraz jakości dostarczanych usług.

Budżet partycypacyjny, aby faktycznie pomagał w określaniu najistotniejszych, z punktu widzenia lokalnych potrzeb, inwestycji i projektów, wymaga zazwyczaj zaangażowania mieszkańców w czasie następujących etapów rocznego cyklu budżetowego:

- przygotowanie studium wykonalności, które umożliwi ocenę planowanej inwestycji, czy projektu
- przygotowanie propozycji budżetowych, które zostaną przedstawione władzy lokalnej
- nadzorowanie procesu przyjmowania budżetu
- monitorowanie procesu realizowania budżetu
- monitorowanie procesu nabywania – przetargi, oferty i kontrakty
- monitorowanie jakości dostarczanych usług

W procesie tworzenia budżetu partycypacyjnego biorą udział zarówno mieszkańcy, radni, jak i przedstawiciele samorządu. Ideą polega na zaangażowaniu w sprawy publiczne tych osób i grup, które zazwyczaj są wykluczone z życia publicznego. Budżet partycypacyjny zarówno zwiększa zaangażowanie mieszkańców, jak i pozwala na bardziej efektywne wydatkowanie funduszy publicznych. Sprzyja również zwiększeniu spójności i integracji społeczności lokalnej.

Główne elementy budżetu partycypacyjnego to:

- geograficznie określony obszar – może to być miejscowość, dzielnica, okolica, sąsiedztwo
- regularnie ustalane i odbywające się spotkania w każdym z wyznaczonych obszarów
- cykl działań, który bezpośrednio odpowiada cyklowi budżetowemu
- sieć organizacji i jednostek, które działają na rzecz zaangażowania mieszkańców, poprzez szkolenia, informowanie i mobilizację

Nie istnieje jeden, uniwersalny sposób wprowadzania budżetu partycypacyjnego. Metody zależą od konkretnej lokalizacji, zazwyczaj jednak BP obejmuje dwa do trzech procent rocznego budżetu. Mieszkańcom przedstawia się zapotrzebowanie na usługi i infrastrukturę oraz stan faktyczny w tych sprawach. W Wielkiej Brytanii, procedura budżetu partycypacyjnego dotyczy zazwyczaj wydatków na rewitalizację okolicy oraz rozwój sektora pozarządowego.

Kto zyskuje na wprowadzeniu budżetu partycypacyjnego?

Wprowadzenie budżetu partycypacyjnego przynosi korzyści zarówno mieszkańcom, organizacjom pozarządowym, lokalnemu samorządowi, jak i sektorowi prywatnemu.

Korzyści dla władz lokalnych:

- budżet partycypacyjny umacnia legitymizację władzy poprzez rozwój dialogu i poprawę komunikacji z mieszkańcami – kiedy pochodzący z wyborów przedstawiciele społeczeństwa popierają wprowadzenie budżetu partycypacyjnego, znacznie podnosi to poziom zaufania mieszkańców
- budżet partycypacyjny czyni bardziej efektywnym proces alokacji środków publicznych, zasady, na których opiera się ten proces ułatwiają lokowanie środków w dzielnicach biedniejszych, dotąd zaniechanych
- budżet partycypacyjny buduje zgodę społeczną – przedstawiciele gminy czy dzielnicy muszą dogadać się w kwestii priorytetów budżetowych
- budżet partycypacyjny promuje ideę dobrego rządzenia – upublicznienie procesu tworzenia budżetu przyczynia się do większego zrozumienia dla pracy urzędników i samorządowców, mieszkańcy mają szansę poznać również trudności i przeszkody, jakie napotykają w swojej pracy przedstawiciele władz. Równocześnie wprowadzenie elementów konsultacyjnych do procesu tworzenia budżetu przyczynia się do zwiększenia odpowiedzialności urzędników.
- budżet partycypacyjny zwiększa aktywność obywatelską

- budżet partycypacyjny podnosi spójność społeczności, poprzez łączenie osób z różnych środowisk w procesie podejmowania decyzji na temat własnej dzielnicy oraz poprzez dyskusję na temat potrzeb i możliwości całej lokalnej społeczności
- budżet partycypacyjny pomaga rozwijać rolę lokalnych radnych, którzy wspierając wydarzenia związane z rocznym cyklem budżetu partycypacyjnego wzmocniają zaufanie publiczne. Radni mają w ten sposób również szansę poznać prawdziwe potrzeby swoich wyborców
- budżet partycypacyjny wzmocnia przejrzystość, dając mieszkańcom przystępną wiedzę na temat tego, jak funkcjonuje lokalna władza i na co są wydawane pieniądze pochodzące z ich podatków. Znajomość szczegółów polityki finansowej zapewnia pozytywny stosunek mieszkańców do pracy samorządowców i radnych

Korzyści dla mieszkańców to, między innymi:

- łatwy dostęp do informacji na temat sumy zebranych podatków, wydatkach budżetowych i prognoz budżetowych
- możliwość partycypacji mieszkańców w decyzjach dotyczących życia lokalnej społeczności
- pogłębienie demokracji i aktywnego obywatelstwa
- zaangażowanie mieszkańców w rozwój i renowację własnej dzielnicy/okolicy/miejscowości
- zwiększenie zrozumienia i tolerancji między różnymi grupami mieszkańców

Korzyści dla sektora prywatnego:

- przejrzystość – środowiska biznesowe popierają budżet partycypacyjny, ponieważ promuje on przejrzystość i dostęp do informacji na temat tego, jak lokowane są podatki płynące z sektora prywatnego

2. Historia budżetu partycypacyjnego

Budżet partycypacyjny został wprowadzony po raz pierwszy w latach osiemdziesiątych XX wieku w Brazylii jako element szerszej zakrojonej polityki odbudowywania demokracji i partycypacji społecznej po dekadach dyktatury wojskowej. Zaczęło się w 1989 roku w Porto Alegre. Dziś budżet partycypacyjny funkcjonuje w różnych miejscowościach w kilkudziesięciu krajach świata. Większość miast, w których wprowadzono budżet partycypacyjny znajduje się w Ameryce Łacińskiej, jednak budzi on coraz większe zainteresowanie również w krajach europejskich.

Można wyróżnić trzy historyczne etapy wprowadzania budżetu partycypacyjnego:

- **w latach 1989 –1997** – „wynalezienie” budżetu partycypacyjnego. Budżet partycypacyjny wprowadzono w brazylijskich miastach Porto Alegre i Santo Andre oraz Montevideo w Urugwaju
- **lata 1997 – 2000** – budżet partycypacyjny wprowadzono w ponad 130 gminach na terenie Brazylii
- **od roku 2000** obserwujemy ekspansję budżetu partycypacyjnego do innych krajów Ameryki Łacińskiej oraz Europy, jak również do Afryki i Azji.

Budżet partycypacyjny wprowadzano zarówno w miastach różnej wielkości, jak i na terenach o charakterze wiejskim. Stosowano różne wariacje budżetu partycypacyjnego, skierowane do określonych grup mieszkańców. Procedury zawsze dopasowuje się do lokalnych warunków – kulturowych i prawnych.

Rozwój budżetu partycypacyjnego w Wielkiej Brytanii

Pierwszą miejscowością w Wielkiej Brytanii, która zainteresowała się wprowadzeniem budżetu partycypacyjnego było Salford. Przedstawiciele miejscowych władz oraz organizacji pozarządowych spotkali się z wysłannikami z Porto Alegre, co zaowocowało przeprowadzeniem studium wykonalności. Stopniowo tematem zaczęli interesować się również przedstawiciele innych brytyjskich miejscowości, ponieważ budżet partycypacyjny doskonale wpisywał się we wprowadzaną politykę decentralizacji i pogłębiania demokracji.

Kolejne dokumenty dotyczące brytyjskiej polityki lokalnej wskazywały na kierunek rozwoju, który miał się opierać na:

- egzekwowaniu obowiązku władz do informowania mieszkańców, zachęcania ich do partycypacji i brania udziału w konsultacjach społecznych
- promowaniu odpowiedzialności władz publicznych poprzez informowanie mieszkańców
- społecznej własności publicznego majątku
- zwiększeniu zakresu decyzji podejmowanych przez samych mieszkańców
- włączeniu mieszkańców do procesu podejmowania decyzji na temat lokalnych priorytetów, budżetu, dostarczania usług
- uczynieniu zaangażowania społecznego procesem oddolnym, inicjowanym przez społeczeństwo obywatelskie

Dalszy rozwój partnerstwa między sektorami publicznym, społecznym i prywatnym wspierały kolejne dokumenty – m.in. Strategiczne Partnerstwo Lokalne, Strategia Społeczna, Porozumienie Lokalne.

W 2006 roku powstał Participatory Budgeting Unit – projekt zainicjowany przez Kościelną Akcję przeciw Ubóstwu. W lipcu 2007 roku Hazel Blears, brytyjska minister do spraw społeczności i samorządów lokalnych, ogłosiła rządowe wsparcie finansowe dla projektów pilotażowych wprowadzania budżetu partycypacyjnego w Anglii. Następnie, w grudniu 2007 roku ogłoszono rozpoczęcie kolejnych projektów pilotażowych. Zaplanowano także wprowadzenie budżetu partycypacyjnego w 100 lokalizacjach w Wielkiej Brytanii oraz dalsze rozszerzenie tego projektu w kolejnych latach.

3. Budżet partycypacyjny w kontekście polityki państwa na poziomie lokalnym

Wprowadzenie budżetu partycypacyjnego pozwala władzom lokalnym i mieszkańcom wspólnie decydować w sprawach związanych dostarczaniem usług publicznych. Działanie takie jest zawsze dowodem na to, że lokalnym władzom faktycznie zależy na wzmocnieniu demokracji i promocji aktywnego obywatelstwa. Mobilizacja mieszkańców, którą w sposób widoczny wzmocnia wprowadzenie budżetu partycypacyjnego, przyczynia się w efekcie do zwiększenia efektywności prowadzonych konsultacji społecznych. Z reguły ludzie chętniej angażują się w konsultacje dotyczące konkretnych planów i rozwiązań, zaś dyskusja na tematy budżetowe, ma bardzo proste przełożenie na otaczającą ich rzeczywistość.

Z punktu widzenia mieszkańców ogromną zaletą procesu konstruowania budżetu jest cykliczność tego procesu. Osoby zainteresowane mogą obserwować kolejne fazy tworzenia budżetu, brać w nich aktywny udział, przyglądać się, jak uchwalony projekt jest realizowany. Swoje doświadczenia, wnioski i uwagi, mogą oni wykorzystać w kolejnych latach, usprawniając w ten sposób cały proces. Wprowadzenie budżetu partycypacyjnego daje mieszkańcom niezwykle istotne poczucie, że mają realną możliwość wpływania na decyzje władz dotyczące spraw lokalnych.

W Wielkiej Brytanii reformy samorządu lokalnego mają na celu zobowiązać lokalne władze do szerzenia wśród mieszkańców idei samorządności oraz do mobilizowania ich i aktywnego informowania na temat działań władzy.

Demokracja przedstawicielska jest ogólnie przyjętą formą demokracji, coraz częściej jednak próbuje się do tego systemu wprowadzać elementy demokracji uczestniczącej, w której głos obywateli jest bardziej bezpośredni, nie przechodzi przez filtr wcześniej wybranych reprezentantów. Brytyjskie reformy zmierzają właśnie w tym kierunku – aby samorząd lokalny uczynić elementem zarówno demokracji przedstawicielskiej, jak i uczestniczącej. Ich wprowadzenie niewątpliwie przyczyni się do wzmocnienia obu tych systemów.

Budżet partycypacyjny i inne elementy demokracji uczestniczącej często budzą opór

samorządowców, którzy są przekonani, że do podejmowania decyzji legitymizuje ich uzyskany w wyborach mandat. Co więcej – pojawiają się głosy, że osoby wyłonione w wyborach, mają dużo większe pojęcie na temat spraw związanych z okolicą niż mniej lub bardziej przypadkowi mieszkańcy, zebrani na lokalnym spotkaniu. W praktyce okazuje się jednak, że wprowadzenie budżetu partycypacyjnego pomaga samorządowcom w ich pracy, że jest to narzędzie wspierające a nie podważające ich kompetencje. Dzięki wysłuchaniu głosu mieszkańców w bezpośrednim z nimi kontakcie wybrani w głosowaniu reprezentanci wręcz podnoszą swoje kompetencje.

Jak pokazuje doświadczenie, wszelkiego rodzaju konsultacje społeczne – jeśli nie przynoszą konkretnych efektów – zniechęcają mieszkańców do ponownego zaangażowania się w tego typu inicjatywy. Jeżeli partycypacja kończy się wysłuchaniem głosu społeczności przez rządzących, ale nie przynosi żadnego efektu w postaci podsumowania, rekomendacji czy decyzji, możemy spodziewać się, że jej skutek będzie przeciwny do zamierzonego. Natomiast prawidłowo przeprowadzony cykl budżetowy pokazuje osobom biorącym w nim udział realne efekty ich własnych działań. Budżet partycypacyjny może zwiększać przejrzystość i odpowiedzialność rządzących oraz pomagać przezwyciężyć apatię społeczną i sceptycyzm.

W Wielkiej Brytanii budżet partycypacyjny stopniowo staje się elementem oficjalnej polityki rządu. Możemy mieć nadzieję, że w niedalekiej przyszłości będziemy mieli szansę skorzystać z brytyjskich dobrych praktyk i rozpocząć proces wprowadzania pilotażowych projektów związanych z budżetem partycypacyjnym.

4. Zagrożenia i wyzwania związane z budżetem partycypacyjnym

Jak każda nowa koncepcja, wprowadzanie budżetu partycypacyjnego wiąże się z pewnym ryzykiem i z różnymi wyzwaniami. Poniżej przedstawiamy problemy, które mogą się pojawić przy wprowadzaniu budżetu partycypacyjnego, po to, aby łatwiej było sobie z nimi poradzić.

Możliwe zagrożenia:

- wprowadzanie budżetu partycypacyjnego może początkowo napotykać na opór, ponieważ może przypominać mieszkańcom wcześniejsze konsultacje, bądź inne działania, które nie przyniosły efektu. Dlatego jest ważne, aby budżet partycypacyjny sam się „obronił”, aby uczestniczący w nim mieszkańcy mieli szansę odczuć, że nie chodzi o bezowocne konsultacje, że ich głos jest słyszany, brany pod uwagę, że mogą mieć wpływ na zapadające decyzje
- dużym problemem może być brak poparcia ze strony rządzących. Wrogie nastawienie

samorządowców bardzo utrudnia poprawne prowadzenie procedury budżetu partycypacyjnego, dlatego od samego początku należy zabiegać o zaangażowanie i poparcie tej grupy

- kolejnym niebezpieczeństwem jest to, że grupy interesu zechcą zawładnąć procesem. W związku z tym konieczne jest zaprojektowanie całego procesu i wszystkich procedur w sposób, który pozwoli uniknąć takiej sytuacji. Zapanowanie nad tym jest znacznie prostsze na poziomie dzielnicy czy sąsiedztwa niż na poziomie miasta. Jeżeli z jakiegoś powodu w procesie głosowania niedostatecznie reprezentowani są mieszkańcy biedniejszych rejonów i grup, odpowiedzialni za to, by nie podjęto niekorzystnych dla tych grup decyzji, stają się rządzący.
- ponieważ budżet partycypacyjny jest – siłą rzeczy – wprowadzany przez władze, może być postrzegany przez mieszkańców jako coś im narzuconego. Dlatego ważne jest, by od samego początku cały projekt realizować w jak najszerszym partnerstwie – tak, aby możliwie wiele osób czuło się jego autorami

Możliwe wyzwania:

- wprowadzanie budżetu partycypacyjnego jest złożonym procesem. Poza zachęceniem mieszkańców, by pojawili się na organizowanych spotkaniach, należy wyposażyć ich w wiedzę dotyczącą działania samorządu, głosowania i procedur budżetowych – tak, aby byli w stanie podejmować rozsądne i świadome decyzje. Dlatego może trwać lata, zanim budżet partycypacyjny stanie się naprawdę skuteczny. Często w pierwszych latach wydaje się, że cały proces jest zupełnie nieopłacalny. W związku z tym być może warto zacząć proces wdrażania od wprowadzenia w życie prostych elementów budżetu partycypacyjnego, takich jak np. mały schemat grantów dla sąsiedztwa, a potem stopniowo obejmować projektem coraz większy obszar
- bardzo istotne jest zaangażowanie wszystkich stron biorących udział w procesie – samorządowców, radnych i mieszkańców. Podstawą jest odpowiedzialne podejście ze strony administracji – mieszkańcy muszą mieć pewność, że faktycznie warto brać w tym udział
- należy pamiętać o konieczności edukacji – mieszkańcy i przedstawiciele sektora społecznego potrzebują szkoleń, wsparcia i zasobów, aby mogli efektywnie uczestniczyć w procesie tworzenia i wprowadzania w życie budżetu partycypacyjnego. Konieczne jest również szkolenie przedstawicieli samorządu i radnych z zakresu zasad i praktyki BP
- problemem może okazać się czas – szczególnie w pierwszych latach wprowadzanie budżetu partycypacyjnego jest niezwykle czasochłonne, co może być kłopotliwe dla osób uczestniczących w procesie
- wprowadzenie budżetu partycypacyjnego może spowodować wzrost oczekiwań mieszkańców powyżej możliwości budżetu partycypacyjnego. Dlatego istotne jest, aby edukować mieszkańców na temat możliwości projektu, uczyć ich, że nie wszystkie oczekiwania mogą zostać spełnione

- niezwykle ważna jest ciągłość procesu budżetu partycypacyjnego – konsultacje i głosowania nie mogą być postrzegane jako wydarzenia jednorazowe. Po stronie rządzących leży odpowiedzialność za włączenie BP do rocznego cyklu budżetowego na stałe

5. Różne okoliczności wprowadzania BP – przykład brytyjski

Budżet partycypacyjny może być wprowadzany w różnych warunkach i okolicznościach. Dotychczasowe doświadczenia brytyjskie dotyczą w większości programów rozdzielania małych grantów.

Podział małych grantów polega z reguły na określaniu przez mieszkańców priorytetów rozwoju lokalnego i wybieraniu projektów, które pozwalają je zrealizować. Prowadzenie tego typu schematów małych grantów pokazuje, że budżet partycypacyjny może być stosowany przy rozdzielaniu określonych sum pomiędzy konkretne sąsiedztwa czy dzielnice. Jednak procedurę BP można stosować także przy obszerniejszych budżetach i większych środkach. Procedury związane z budżetem partycypacyjnym można również wprowadzać w przypadku budżetów, którymi dysponują jednostki policji, służby zdrowia czy spółdzielnie mieszkaniowe.

Małe granty

Partycypacyjny schemat małych grantów był wprowadzany w oparciu o różne źródła finansowania. Małe granty umożliwiają mieszkańcom zrozumieć ich rolę w konstruowaniu budżetu partycypacyjnego – podejmowane przez nich decyzje przekładają się bezpośrednio na wydatki. Schemat ten znajduje zastosowanie chociażby w zarządzaniu funduszem renowacyjnym danej dzielnicy. Schemat małych grantów ma bardzo pozytywny wpływ na integrację mieszkańców, ponieważ jest dla nich okazją do współpracy w sprawach ważnych dla lokalnej społeczności. Schemat ten może dotyczyć zarówno określonych obszarów, jak i określonych grup – np. dzieci czy młodzieży.

Oczywiście schemat małych grantów ma bardzo niewielki zasięg. Wydatki planowane w ramach tego schematu zazwyczaj nie są bezpośrednio związane z większym budżetem, np. z budżetem miasta, ponadto – często mają charakter akcji jednorazowych. Dobrze jest więc traktować ten model jako wstęp do działań zakrojonych na szerszą skalę. Dzięki uczestnictwu w takim programie mieszkańcy mają szansę zdobyć doświadczenie, które przydaje się w działaniach zakrojonych na szerszą skalę – realizowanych z wykorzystaniem większych sum i na większym obszarze.

Część dużego budżetu

BP można stosować również do dużych budżetów samorządowych. Wygląda to zazwyczaj w ten sposób, że rządzący wydzielają pewną część środków, które są następnie przydzielane dzielnicom czy osiedlom. W ramach tych mniejszych jednostek mieszkańcy mają szansę zdecydować o tym, na co pieniądze zostaną wydane.

Środki przeznaczone na program BP mogą dotyczyć również planowanych inwestycji a nie tylko zmian związanych z usługami już funkcjonującymi. Potencjalny zasięg takich działań jest duży i może dotyczyć pieniędzy przeznaczonych na rozwój wielu różnych dziedzin – m.in. ochrony środowiska, sportu i rekreacji, czy gospodarki mieszkaniowej.

Coroczne konsultacje budżetowe

W Wielkiej Brytanii większość władz lokalnych prowadzi jakiś rodzaj konsultacji budżetowych. Zazwyczaj są to jedynie zapytania listowne i mają ograniczony zasięg czasowy. Jeżeli natomiast tego rodzaju konsultacje byłyby przeprowadzane od samego początku w rocznym procesie planowania budżetu i odbywałyby się przez cały czas jego trwania, mogłyby stanowić podstawę wprowadzenia budżetu partycypacyjnego. W ten sposób można by prowadzić naprawdę poważną dyskusję na temat całego lokalnego budżetu i tego, na co wydawane są pieniądze pochodzące z podatków. Działające w ramach dzielnicy rady mieszkańców lub innego rodzaju struktury przez nie wyłonione, mogłyby monitorować cały proces tworzenia budżetu. Takie podejście wymaga rozwinięcia kompetencji mieszkańców w zakresie przychodów i dochodów lokalnego budżetu – np. poprzez szkolenia dotyczące podstawowych zasad działania budżetu. Mimo że mieszkańcy mieliby bezpośredni wpływ na jedynie część budżetu, należałoby informować ich na temat całości wydatków budżetowych – tak, aby byli w stanie podejmować świadome decyzje.

Istnieje wiele możliwości wprowadzania elementów partycypacyjnych do lokalnych budżetów. Nie trzeba ograniczać się do jednej z nich – mogą one funkcjonować wspólnie, w tym samym czasie. Powodzenie tego rodzaju inicjatyw zależy przede wszystkim od woli politycznej rządzących, jak również nakładów – przede wszystkim czasu i energii zarówno ze strony rządzących, jak i mieszkańców.

6. Elementy budżetu partycypacyjnego

Elementy konieczne przy wprowadzaniu budżetu partycypacyjnego będą się różniły, zależnie od konkretnego kontekstu, jednak doświadczenia brytyjskie pokazują, że pewne wymagania pozostają niezmiennie.

Główne czynniki dotyczące planowania procesu, które mają wpływ na jego rozwój i wprowadzanie:

- zaangażowanie społeczności – konieczne są środki oraz umiejętności, aby zaangażować lokalne organizacje pozarządowe, konieczny jest czas i umiejętność budowania społecznej zdolności uczestniczenia w procesie tworzenia budżetu;
- przywództwo – bardzo istotnym czynnikiem jest, aby wprowadzaniu nowego rozwiązania przewodził lokalny samorząd lub lokalna rada. Pozwala to na przezwyciężanie oporu i motywowanie innych aktorów społecznych
- planowanie – należy koniecznie przewidzieć czas na informowanie mieszkańców i grup mieszkańców na temat przebiegu całego procesu. Ponadto trzeba tak wszystko zaplanować, aby projekt był dostosowany do lokalnego kontekstu i łatwy do zrozumienia dla osób zainteresowanych. Takie planowanie mogą przeprowadzić przedstawiciele lokalnych władz lub zewnątrzni specjaliści
- czerpanie z doświadczeń – warto korzystać z doświadczeń innych, którzy zdecydowali się na wprowadzenie podobnego rozwiązania (BP). Równocześnie warto tak zaplanować proces, aby móc oceniać jego efektywność na różnych etapach.
- komunikacja – jest ważne, aby wprowadzaniu budżetu partycypacyjnego towarzyszyła stały przepływ informacji. Dobrze jest, jeżeli informacje na ten temat wyróżniają się spośród innych komunikatów przedstawianych mieszkańcom przez władze. Komunikaty należy przekazywać poprzez możliwie wiele kanałów – zarówno tradycyjnych (np. ogłoszenia, ulotki), jak i nowoczesnych (np. strony internetowe).
- wsparcie – często przydatne może okazać się wsparcie organizacji mających doświadczenie w tej dziedzinie.
- zasoby – dla pozyskania środków i wprowadzenia całego procesu konieczna jest współpraca przedstawicieli lokalnych władz, mieszkańców i organizacji pozarządowych. Dobrze jest zrobić wcześniej rozeznanie, które organizacje i jacy inni partnerzy mogą być pomocni
- pieniądze – ważne jest to, aby od samego początku wiedzieć, jakiej wielkości środków będzie dotyczyć cały projekt

Główne czynniki zapewniające sukces. Poniższe elementy wydają się sprzyjać sprawnemu wprowadzeniu w życie budżetu partycypacyjnego:

- struktura spotkań – wszystkie spotkania z mieszkańcami muszą być odpowiednio wcześniej zaplanowane i starannie przeprowadzone. Czasami warto poprosić o pomoc profesjonalnych facylitatorów.
- komunikacja – konieczne jest, aby mieszkańcy otrzymali wyczerpującą informację i jasne instrukcje dotyczące całego procesu, szczególnie jeśli chodzi o określanie priorytetów oraz przyznawanie punktów poszczególnym projektom. Należy również przedstawić dokładną informację na temat tego, ile pieniędzy jest do rozdzielenia w ramach programu BP, jak również określić jakiej wysokości sumy zostaną przyznane poszczególnym jednostkom terytorialnym i tematom
- włączanie – należy w taki sposób zaplanować czas i miejsca spotkań, aby zapewnić jak najszersze uczestnictwo mieszkańców. W strukturze spotkania zawsze trzeba przewidzieć czas na zadawanie pytań przez mieszkańców oraz udzielanie odpowiedzi na te pytania. Należy zrobić wszystko, aby ułatwić uczestnictwo w spotkaniach osobom ze specjalnymi potrzebami - pomyśleć o opiece nad dziećmi, ułatwieniami dla osób słabosłyszących, słabowidzących, niepełnosprawnych
- przekazywanie informacji – przekazywana informacja musi być tak wyważona, aby była wystarczająca, ale żeby nie było jej zbyt dużo
- dodatkowe wsparcie – w schemacie małych grantów uczestnicy procesu mogą potrzebować porad na temat tworzenia budżetów projektów, jak również na temat planowania sposobu ich realizacji
- dopasowanie do lokalnych warunków – każdy program budżetu partycypacyjnego powinien być skonstruowany w taki sposób, żeby odpowiadał lokalnym uwarunkowaniom. Środki techniczne powinny zostać dopasowane do prowadzonego procesu, a nie odwrotnie. Na przykład, jeżeli w zbyt dużym stopniu korzystamy z nowych technologii, możemy wykluczyć w ten sposób z procesu osoby starsze.

Część druga – Jak wprowadzać budżet partycypacyjny

W tej części przedstawiliśmy, krok po kroku, jakie decyzje i działania powinny pojawić się podczas wprowadzania budżetu partycypacyjnego dwóch typów – schematu małych grantów oraz budżetu partycypacyjnego obejmującego pewną część większego budżetu.

Oczywiście nie są to jedyne możliwości wprowadzania budżetu partycypacyjnego. Nawet w samej Wielkiej Brytanii wciąż eksperymentuje się z nowymi strategiami w ramach programów pilotażowych. Przedstawione poniżej kroki mogą służyć za przykład w jaki sposób można wprowadzać i rozwijać budżet partycypacyjny.

Załącznik A: Przykładowa ulotka zachęcająca do wzięcia udziału w spotkaniu konsultacyjnym w ramach budżetu partycypacyjnego.

Masz szansę brać udział w podejmowaniu decyzji o tym, jak wydawane są pieniądze w twojej dzielnicy

W ciągu minionych dwóch lat w ramach programu (tu należy wpisać nazwę instytucji organizującej program), wydano ponad xxx złotych na poprawę warunków w zaniedbanych dzielnicach. Pieniądze wydano przede wszystkim na:

- zajęcia sportowe dla dzieci i młodzieży
- podniesienie poziomu bezpieczeństwa
- publiczne porządki – sprzątanie ulic, parków, placów zabaw itp.
- zajęcia z nowych technologii dla dzieci i młodzieży
- rozwój infrastruktury dla dzieci – place zabaw, ogródki jordanowskie

W tym roku kolejne środki zostaną przeznaczone na dalszą poprawę sytuacji w dzielnicach. Tym razem władze chcą zaangażować mieszkańców bezpośrednio zainteresowanych rozwojem dzielnic w proces decyzyjny mający ustalić, na co konkretnie zostaną wydane pieniądze. Poniżej przedstawione są kolejne kroki przewidziane w ramach procesu – projekty, które otrzymają największe poparcie ze strony mieszkańców, zostaną dofinansowane.

Krok 1:

Wypełnij prosty formularz, w którym określisz, które sprawy są dla Ciebie najistotniejsze – np. edukacja

młodzieży, dbałość o środowisko itp. (Załącznik C)

Krok 2:

Uzyskane w ten sposób informacje pozwolą określić, jakie fundusze zostaną przeznaczone na daną dziedzinę (lista możliwości jest zawarta w formularzu). Jeżeli, na przykład, większość osób chciałaby, aby wydawać pieniądze przede wszystkim na zajęcia kształcące dla młodzieży, właśnie na ten cel zostanie przeznaczona największa ilość środków.

Krok 3:

Następnie dostawcy usług i zainteresowane instytucje wraz z mieszkańcami stworzą wspólnie propozycje projektów, które będą określały to, jakie są priorytety w ramach danej dziedziny. Również pojedynczy mieszkańcy mogą składać swoje własne propozycje, jeśli mają własny, skonkretyzowany pomysł.

Krok 4:

Powstałe propozycje zostaną przedstawione do oceny grupie składającej się z mieszkańców i pracowników instytucji, którzy znają warunki lokalne, jak również mają wiedzę techniczną z danej dziedziny, tak aby sformowany w ten sposób zespół ekspercki mógł dopracować praktyczne możliwości realizacji przedstawionego projektu.

Krok 6:

Przedstawiciele mieszkańców dzielnicy będą się regularnie spotykać w celu kontrolowania procesu wprowadzania w życie projektu.

Załącznik B: Tabelka przedstawiająca chronologię wydarzeń w ramach cyklu budżetowego zawierającego BP

Proponowana chronologia

rok	lipiec/sierpień	konsultacje na terenie dzielnicy
	wrzesień/październik	konstruowanie i przedstawianie projektów; „eksperti” (osoby znające lokalną specyfikę i posiadające odpowiednią wiedzę) oceniają projekty pod kątem możliwości ich realizacji
	Listopad	mieszkańcy dzielnicy głosują nad propozycjami
	listopad	spośród mieszkańców wybrana zostaje rada, która ma monitorować postępy w realizacji przegłosowanych projektów
	Grudzień	zaczyna się realizacja projektów; przekazanie przyznanych funduszy
rok (kolejny)		rada spotyka się regularnie z „ekspertami”, aby wspólnie oceniać postępy w realizacji projektu
	grudzień	projekt zostaje wykonany i zakończony
rok (kolejny)	styczeń - marzec	ewaluacja i rozliczenie projektu

Formularz wniosku i dodatkowe informacje

Aby uzyskać formularz wniosku, należy skontaktować się z:	(imię nazwisko/nazwa i kontakt osoby lub instytucji, która zajmuje się organizacją programu)
Aby uzyskać bardziej szczegółowe informacje, należy skontaktować się z:	(imię nazwisko/nazwa i kontakt osoby lub instytucji, która udziela bardziej szczegółowych informacji na temat programu)

Załącznik C: Przykładowa ankieta dla mieszkańców – potrzeby i priorytety

Co jest dla Ciebie najistotniejsze?

Grupa wiekowa (prosimy zaznaczyć, do której grupy wiekowej należysz):

poniżej 16	16-24	25-34
35-44	45-54	55-64
powyżej 65		

DANE KONTAKTOWE*:

Imię i nazwisko:

Adres:

Numer telefonu:

* prosimy o podanie danych kontaktowych osoby, które chcą otrzymywać informacje dotyczące wydarzeń organizowanych w związku z budżetem partycypacyjnym

Zaznacz trzy najistotniejsze dla Ciebie tematy:

Temat:	Skala ważności:	Przykładowe problemy:	Proponowane rozwiązania:
Bezpieczeństwo: rozwiązywanie problemów związanych z przestępczością, handlem narkotykami, ogólnym bezpieczeństwem dzielnicy	1	1	1
	2	2	2
Dzieci i młodzież: zapewnianie młodym osobom możliwości rozwoju i rozrywki	1	1	1
	2	2	2
Środowisko: gospodarka odpadami, recyding, zanieczyszczenia, promowanie ekologicznego stylu życia	1	1	1
	2	2	2
Zdrowie: dostęp do usług zdrowotnych – lekarzy, przychodni; promocja zdrowego stylu życia	1	1	1
	2	2	2

Edukacja: podnoszenie jakości edukacji proponowanej w ramach dzielnicy, promowanie edukacji dorosłych	1	1
	2	2
Gospodarka mieszkaniowa: dostępność mieszkań dla wszystkich – ceny i inwestycje	1	1
	2	2
Ekonomia: zakładanie nowych firm, wspieranie istniejących, utrzymywanie miejsc pracy i tworzenie nowych	1	1
	2	2
Seniorzy: podnoszenie jakości usług proponowanym seniorom w ramach dzielnicy	1	1
	2	2
Sport i rekreacja: rozwój i ulepszanie usług z zakresu sportu i rekreacji, proponowanych w ramach dzielnicy	1	1
	2	2

Załącznik D: Przykładowa informacja dla osób i organizacji składających propozycje projektów w ramach programu BP

Informacja dla składających projekty

Przykładowy list:

Szanowny Panie/Szanowna Pani,

zapraszamy do wzięcia udziału w spotkaniu pilotażowym związanym z budżetem partycypacyjnym.

data: [data wydarzenia]

obszar: [której dzielnicy, okolicy będzie dotyczyło spotkanie; jakie tematy zostaną poruszone]

miejsce; [nazwa i adres miejsca, w którym odbędzie się spotkanie] + mapka dojazdu

Co się wydarzy?

Spotkanie będzie się składało z dwóch części – sesja poranna dotyczyć będzie [nazwa dzielnicy oraz tematy, o których będzie mowa], natomiast popołudniu zajmiemy się [nazwa dzielnicy oraz tematy, o których będzie mowa].

Podczas spotkania przedstawione zostaną kolejno proponowane projekty, obecni mieszkańcy będą mieli

możliwość przyznawania projektom punktacji (od 1 do 10). Projekty, które uzyskają najwięcej punktów, zostaną zakwalifikowane do dofinansowania.

Zostaną państwo poproszeni o przedstawienie kilkuminutowej prezentacji na temat swojego projektu, która będzie zawierała podstawowe informacje na temat:

- co dokładnie będzie się działo w ramach projektu
- jak realizacja projektu przyczyni się do zmiany
- ile będzie kosztować realizacja projektu

Mieszkańcy obecni na spotkaniu otrzymają również krótkie opisy każdego z projektów (opracowane na podstawie dostarczonych wcześniej przez państwa informacji).

Mogą państwo przynieść ze sobą plakaty, ulotki itp. promujące przedstawiany projekt, nie pozwalamy jednak na posługiwanie się pomocami, takimi jak prezentacje PowerPoint itp.

Prezentacja powinna być możliwie konkretna i nie powinna trwać dłużej niż 3 minuty – będziemy pod tym względem bardzo restrykcyjni, ze względu na ograniczenia czasowe. Taki sposób prezentowania pozwoli nam:

- zapoznać się ze wszystkimi propozycjami
- zapewnić równą i sprawiedliwą przestrzeń każdemu z prezentowanych projektów
- utrzymać zainteresowanie przybyłych mieszkańców.

Zalecany przygotowanie możliwie prostej prezentacji i, w miarę możliwości, przećwiczenie jej przed wystąpieniem na forum.

Aby uwiecznić atmosferę całego wydarzenia będziemy nagrywać całe spotkanie, jak również robić zdjęcia. Jeżeli nie chcą państwo, aby nagrywano ich prezentacje i robiono w jej trakcie zdjęcia, prosimy zgłosić to wcześniej, przed rozpoczęciem spotkania.

Uwaga: przypominamy, że projekty, które nie zostaną zaprezentowane podczas spotkania nie będą mogły ubiegać się o dofinansowanie. Dlatego prosimy o przesłanie do dnia [data] informacji na temat ewentualnego wycofania swojego projektu z konkursu.

Prosimy o punktualne przybycie i zarezerwowanie sobie czasu na całą sesję. Porządek prezentacji zostanie przedstawiony na początku spotkania.

Kto może głosować?

Głosować na projekty mogą jedynie mieszkańcy dzielnicy. Jeśli państwo, jako pomysłodawcy projektu, są również mieszkańcami dzielnicy, każdemu i każdej z was przypada jeden głos na projekt. Jeżeli nie są państwo mieszkańcami, nie mogą państwo głosować – decyzję dotyczącą wyboru projektów mają podjąć sami mieszkańcy dzielnicy.

Zachęcamy do zapraszania na spotkanie jak największej liczby mieszkańców dzielnicy.

Środki przeznaczone na realizację całego programu wynoszą 60 000 zł, podczas gdy suma budżetów przedstawionych nam projektów wynosi 120 000 zł. Dlatego nie wszystkie projekty będą mogły otrzymać dofinansowanie. System głosowania został zaprojektowany w taki sposób, aby zapewnić każdej dzielnicy przynajmniej minimalne dofinansowanie – obliczone na podstawie liczby mieszkańców. Ma to zapewnić sprawiedliwy podział środków.

Zapraszamy serdecznie

Z poważaniem

[imię nazwisko/nazwa organizatora i dane kontaktowe]

Załącznik E: Najczęściej zadawane pytania dotyczące budżetu partycypacyjnego

Pytanie 1: Co to jest budżet partycypacyjny?

Budżet partycypacyjny jest nowatorską metodą rozdzielania środków. Mieszkańcy wybierają poprzez głosowanie propozycje projektów, które będą realizowane w ich dzielnicy. Dzięki temu biorą bezpośredni udział w podejmowaniu decyzji na temat przydzielania środków przeznaczonych na poprawę jakości dostarczanych usług.

Pytanie 2: Jakich obszarów i tematów mogą dotyczyć projekty?

Projekty mogą dotyczyć następujących dzielnic [nazwy dzielnic] oraz następujących tematów [tematy]. Obszary i tematy zostały określone na podstawie rządowych wytycznych dotyczących wyrównywania szans w miastach.

Pytanie 3: Kto może składać wnioski?

Każda grupa nieformalna, bądź organizacja, która jest w stanie realizować projekty związane z wymienionymi tematami i spełnia warunki określone w zasadach programu [szczegółowe informacje można znaleźć – adres internetowy]

Pytanie 4: O jakie sumy można wnioskować?

Budżety proponowanych projektów powinny się mieścić pomiędzy [suma minimum], a [suma maksimum]. Można składać propozycje więcej niż jednego projektu, o ile łączna suma budżetów propozycji nie przekracza [suma maksymalna]. Na przykład, dom kultury może chcieć realizować projekt związany z ochroną środowiska oraz projekt związany z prowadzeniem zajęć dla dzieci. W takim wypadku należy złożyć dwie odrębne propozycje projektów, na łączną sumę nie wyższą niż [suma maksymalna].

Pytanie 5: Dlaczego trzeba określać do jakiego tematu/dziedziny należy nasza propozycja?

Pozwala to na najwłaściwsze przydzielenie dostępnych środków. Na początku procesu mieszkańcy są proszeni o wypełnienie formularzy, w których deklarują priorytetowe dla siebie dziedziny. Na tej podstawie do poszczególnych tematów przydzielana jest odpowiednia suma środków. Zbyt trudne byłoby w czasie jednego spotkania decydować o przydzieleniu środków poszczególnym tematom oraz głosować nad konkretnymi projektami.

Pytanie 6: Na ile szczegółowa powinno być zgłoszenie?

Formularz został zaprojektowany w ten sposób, aby być możliwie łatwy do wypełnienia. Równocześnie

zalecamy umieszczanie w formularzu możliwie konkretnych informacji. Przy ocenie propozycji projektów przydatny będzie – o ile to możliwe – plan budżetu projektu.

Pytanie 7: Co się dzieje po złożeniu wniosku?

Złożone propozycje będą oceniane przez niewielki zespół złożony z wybranych przedstawicieli mieszkańców dzielnicy posiadających odpowiednią wiedzę „techniczną” - np. dotyczącą planowania budżetu. Zespół ten oceni projekty pod kątem prawnych i praktycznych możliwości ich realizacji. Ta wstępna ocena nie będzie mieć jednak charakteru selekcji. Wszelkie uwagi zostaną przekazane autorom projektów, którzy będą mieli szansę wprowadzić ewentualne poprawki. Chodzi o to, aby wszystkie przedstawione projekty miały jak największą szansę zostać zrealizowane.

Autorzy wszystkich wniosków zostaną następnie zaproszeni na spotkanie – głosowanie w ramach tworzenia budżetu partycypacyjnego. Podczas spotkania wnioskodawcy zostaną poproszeni o przedstawianie swojego projektu przed mieszkańcami dzielnicy podczas krótkiej, trwającej 3 minuty prezentacji. Poza tym mieszkańcy otrzymają ulotki, zawierające bardziej szczegółowe informacje na temat projektów.

Obecni na spotkaniu mieszkańcy dzielnicy będą głosować nad przedstawionymi propozycjami projektów, które zostaną przedstawione według bloków tematycznych (związanych np. z ochroną środowiska, gospodarką mieszkaniową, edukacją itp.). Dzięki temu mieszkańcy będą mieli możliwość porównania poszczególnych propozycji i podjęcia decyzji przed głosowaniem.

Projekty, które otrzymają najwięcej głosów otrzymają dofinansowanie. Środki zostaną przekazane wnioskodawcom możliwie szybko, tak aby można było zacząć realizację projektu już na początku następnego roku.

Pytanie 8: Gdzie mam się zgłosić, aby uzyskać bardziej szczegółowe informacje na temat procesu składania wniosków i prezentowania projektów?

Na wszystkie pytania dotyczące procesu składania wniosków i głosowania nad projektami można uzyskać odpowiedź w [nazwa instytucji] drogą telefoniczną (nr telefonu) lub emailową (adres email).

Załącznik F: Przykładowe zaproszenie mieszkańców na spotkanie w ramach programu BP

Szanowni mieszkańcy,

Czy macie już plany na (data)?

Czy możecie poświęcić pół dnia na podjęcie decyzji na temat tego, jak powinny być wydawane pieniądze w waszej dzielnicy?

Zapraszamy na Dzień Decyzji, który odbędzie się

(data i godzina wydarzenia)

(miejsce wydarzenia)

Zapewniamy:

- [suma] złotych i zestaw propozycji, jak można je wydać
- bezpłatny lunch i napoje
- bezpłatną opiekę nad dziećmi
- bezpłatny transport na miejsce spotkania

Wy przynosicie:

- waszą wiedzę na temat dzielnicy
- wasze głosy, którymi zadecydujecie o tym, na co wydane zostaną pieniądze

Propozycje projektów, które otrzymają największą liczbę głosów otrzymają dofinansowanie. Informacja na temat tego, które projekty zwyciężyły zostanie ogłoszona jeszcze podczas spotkania.

TY WY DECYDUJECIE!!!

Kto może przyjść na spotkanie?

Jeśli otrzymałeś ten list, oznacza to, że spotkanie to dotyczy twojej dzielnicy, czyli również ciebie – zapraszamy!

Co się wydarzy podczas spotkania?

Najpierw osoby z różnych organizacji przedstawiają swoje pomysły na to, co i jak można ulepszyć w waszej dzielnicy.

Następnie wszyscy obecni mieszkańcy zostaną poproszeni o ocenę poszczególnych propozycji w skali od 1 do 10. Projekty, które otrzymają największą liczbę punktów otrzymają dofinansowanie.

Jak dotrzeć na spotkanie?

Spotkanie odbędzie się w [nazwa i adres]. Można dojechać tam komunikacją miejską [nr tramwaju/autobusu] wysiadając na przystanku [nazwa przystanku]. Ponadto podstawiony zostanie specjalny, darmowy autobus, który zatrzyma się na następujących przystankach [nazwy przystanków z godzinami odjazdu].

Opieka nad dziećmi

Zapewniamy opiekę nad dziećmi podczas spotkania. Jeżeli chcecie z niej skorzystać, prosimy o przesłanie informacji na ten temat pod adres emailowy [adres] lub zgłoszenie się telefonicznie pod numerem telefonu [numer telefonu].

Czy trzeba być obecnym podczas całego spotkania?

Tak, liczymy na waszą obecność na całym spotkaniu, ponieważ pozwoli to na podjęcie przemyślanej decyzji na temat głosowania.

Czy można się spóźnić?

Ponieważ zależy nam na świadomym podjęciu decyzji przez mieszkańców, osoby spóźnione, niestety, nie zostaną wpuszczone na spotkanie i nie będą mogły wziąć udziału w procesie głosowania.

Za względów organizacyjnych będziemy wdzięczni za zgłoszenie swojego zamiaru wzięcia udziału w spotkaniu pod nr telefonu [numer] lub pod adresem mailowym [adres]. Oczywiście można pojawić się również bez zapowiedzi.

Chęć skorzystania z opieki nad dziećmi, jak również wszelkie nietypowe wymagania związane z dietą prosimy zgłosić z wyprzedzeniem – e-mailowo lub telefonicznie.

Wszelkie informacje na temat spotkania można znaleźć na stronie [adres strony] lub pod numerem telefonu [numer telefonu].

Załącznik G: Informacja na temat systemu punktacji

Wskazówki dotyczące punktacji

CZYSTA, ZIELONA I BEZPIECZNA DZIELNICA

- każda osoba będzie miała trzy minuty na przedstawienie publiczności swojego projektu
- przedstawione zostanie po kolei pięć projektów, po czym zostaniecie poproszeni o przyznanie każdemu z nich od 1 do 10 punktów

Projektom można przyznawać od 1 do 10 punktów.

Uwaga: pamiętajcie, że oceniacie nie osoby przedstawiające projekty, nie ich umiejętność przedstawiania propozycji, tylko faktyczną przydatność projektu dla dzielnicy, w której mieszkaś.

Punkty:

- 8-10 – świetny pomysł, przyczyni się do zmiany
- 4-7 – dobry pomysł, popieram go
- 1-4 – pomysł kiepski, jestem przeciw

UWAGA: nie można oceniać swojego własnego projektu!

WNOSKODAWCY, KTÓRZY OPUSZCZĄ SPOTKANIE PRZED JEGO KOŃCEM, MOGĄ NIE ZOSTAĆ WZIĘCI POD UWAGĘ – PUNKTY PRZEZ NICH PRZYDZIELONE MOGĄ ZOSTAĆ WYCOFANE, ABY ZAPEWNIĆ SPRAWIEDLIWOŚĆ I RÓWNOŚĆ PODCZAS CAŁEGO PROCESU.

Na początku spotkania każdemu uczestnikowi zostanie przydzielone miejsce z numerem. Prosimy o zajmowanie tego samego siedzenia przez cały dzień.

Załącznik H: Matryca oceny małych grantów

Matrycę oceny małych grantów można stosować przy wprowadzaniu elementów budżetu partycypacyjnego do rozdzielania środków na małe granty w ramach dzielnicy. Mieszkańcy otrzymują w ten sposób możliwość zaproponowania projektów, które odpowiadają na potrzeby danej okolicy i są dostosowane do lokalnych warunków. Następnie daje się mieszkańcom możliwość głosowania nad konkretnymi projektami i przyznawania im punktów w skali od 1 do 10, gdzie 10 jest najwyższą oceną. Ocena następuje po tym, jak mieszkańcy zapoznają się z krótkimi prezentacjami dotyczącymi każdego z projektów (projekty są prezentowane w ramach poszczególnych grup tematycznych). Wnioskodawcy nie mogą głosować na projekt, który sami przedstawiają.

Głosujący otrzymują listę pytań, które mogą im pomóc we właściwej ocenie projektów. Przykładowe pytania:

- Czy projekt odpowiada na potrzeby dzielnicy?
- Czy prowadzi do realnej zmiany?
- Czy jego realizacja faktycznie przyczyni się do poprawy zdiagnozowanej sytuacji?
- Czy realizacja projektu wpłynie pozytywnie na młodzież w dzielnicy, na rozwój wolontariatu, integrację mieszkańców itp.?

Każdy z głosujących otrzymuje zestaw kart do oceny punktowej (przykładowa karta w załączeniu), z zapisanym tytułem i numerem każdego prezentowanego projektu oraz z miejscem na wpisanie przyznanej punktacji. Na górze każdej karty umieszczony jest numer osoby głosującej, który każdy otrzymuje na początku spotkania.

Wypełniane karty są zbierane, wyniki zestawia się w tabeli. Projekty, które otrzymały najwyższą liczbę punktów, zostają dofinansowane. Dofinansowanie otrzymują te spośród projektów, które zostały najwyżej ocenione – aż do wyczerpania puli dostępnych środków.

Powyższa metoda może być modyfikowana, można dokonywać zmian w kartach do oceny punktowej. W wersji podstawowej, uprawnieni do głosowania są wszyscy mieszkańcy danej dzielnicy, okolicy czy miejscowości. Jeżeli jednak projekt dotyczy, na przykład jedynie młodzieży, na spotkanie-głosowanie można zaprosić wyłącznie osoby poniżej 25 roku życia. Karty do głosowania można modyfikować umieszczając na nich bardziej szczegółowe informacje lub też zmieniając system głosowania.

Przykładowa karta oceny punktowej:

Numer projektu:	Temat/zakres projektu:	Wnioskowana suma:	Komentarz:	Punktacja (od 1 do 10)

Załącznik I: Niestandardowa ankieta ewaluacyjna

Arkusz ewaluacji – BINGO

Przeznacz nam swoją opinię! Komentarze możesz wpisać w puste pola lub umieścić je na odwrocie kartki.

Dobrze się bawię	Więcej nie wezmę w czymś takim udziału	Moja wcześniejsza prośba została spełniona	Obawiam się, że moje dzieci mogą nie być zadowolone	Spotkanie jest dobrze zorganizowane	Czas szybko mija
Nie odpowiada mi jedzenie	Uważam, że to dobre dla naszej dzielnicy	Nie podoba mi się głosowanie	Spotkanie jest źle zorganizowane	Wydaje mi się, że wszystko odbywa się na uczciwych zasadach	Głosowanie wydaje się bardzo proste
Chciałbym znowu wziąć udział w takim spotkaniu		Mam ochotę zaangażować się w coś takiego	Nie wiem za bardzo o co w tym wszystkim chodzi	Nie będę nikomu opowiadał o tej inicjatywie	Podoba mi się miejsce spotkania
Trochę się nudzę	Pomysły mogłyby być lepsze	Wszystkie projekty byłyby dobre dla naszej okolicy	Wszystko trwa strasznie długo	Nie podoba mi się miejsce spotkania	
Głosowanie wprowadza mnie w zakłopotanie	Możliwe, że zrobię coś takiego raz jeszcze	Jestem zainspirowany tym, co tu widzę i słyszę	Każdy może wziąć w tym udział	Moje dzieci są w dobrych rękach	
Być może opowiem komuś o tym wydarzeniu	Jedzenie jest świetne	Nie bawię się dobrze	Nie wydaje mi się, żeby to wszystko przebiegało w uczciwy sposób	Opowiem wielu osobom o tym wydarzeniu	
Mam wrażenie, że naprawdę mogę mieć wpływ na to, co się dzieje w mojej okolicy	Moja wcześniejsza prośba nie została spełniona	Uważam, że to strata czasu	Uważam, że to dobry sposób, aby zaangażować ludzi w sprawy lokalne	Cieszę się, że mogę głosować	

Dziękujemy za wyrażenie swojej opinii na temat [nazwa spotkania/wydarzenia związanego z budżetem partycypacyjnym]. Jeśli chcesz, żebyśmy informowali cię w przyszłości o tego rodzaju spotkaniach, wpisz poniżej swoje imię, nazwisko, adres i numer telefonu.

Załącznik J: Uproszczony roczny cykl budżetowy

W procesie budżetu partycypacyjnego stosuje się roczny system konsultacji, co jest zupełnie nowym podejściem do problemu. Widać to najlepiej, jeżeli porównamy roczny cykl konsultacji prowadzonych w ramach BP z normalnymi konsultacjami, których zasięg czasowy i merytoryczny jest bardzo ograniczony. Zazwyczaj konsultacje prowadzi się tylko pod koniec procesu konstruowania budżetu – w grudniu i styczniu kolejnego roku. W takich konsultacjach zazwyczaj bierze udział mało osób. Powodem tego może być poczucie, że nie warto się angażować, ponieważ najistotniejsze decyzje już zapadły i nie można mieć na nie żadnego wpływu. Na wyższy poziom administracyjny, na jakim konstruowany jest budżet, tym bardziej złożone są związane z tym procedury oraz tym mniejszy jest wpływ mieszkańców na cały proces.

Proces konsultacji, który proponuje BP ma wiele zalet, na czele z tą, że zdecydowanie poprawia jego jakość. Przedstawiając propozycje wydatków mieszkańcom, ukazuje się je w szerszym kontekście, przedstawia się je w możliwie zrozumiały sposób. Proces BP ma również niezwykłą wartość edukacyjną – pozwala poznać budżet lokalny „od kuchni”, powoduje, że mieszkańcy poznają nie tylko możliwości, lecz również ograniczenia, jakim podlegają wydatki publiczne. Zmusza to władze do mówienia na temat budżetu w sposób zrozumiały, ułatwia dialog między partnerami. Przez swoją powtarzalność proces BP zapewnia stały rozwój komunikacji między władzą a mieszkańcami. Po stronie lokalnego samorządu leży obowiązek ścisłego określenia całego procesu spotkań konsultacyjnych, jak również dopasowania go do potrzeb i możliwości mieszkańców.

Załącznik K: BP a inne konsultacje

Budżet partycypacyjny umożliwia połączenie wszystkich konsultacji w jedną strukturę, która jest czytelna i możliwa do ogarnięcia. Zarówno mieszkańcy, jak i organizacje pozarządowe mają w tym procesie swoje określone role, wiedzą kiedy i w jaki sposób mogą się włączać. Dzięki temu w łatwiejszy sposób można budować koalicje dotyczące konkretnych spraw i problemów, co często bardzo ułatwia działanie.

W tym miejscu warto porównać proces konsultacji w ramach budżetu partycypacyjnego z prowadzonymi zazwyczaj konsultacjami związanymi z konkretnymi inwestycjami. Podstawowy zarzut, który można mieć wobec stosowanego zazwyczaj systemu konsultacji, to fakt, że pozwala się jedynie na wybór między określonymi z góry, a więc narzuconymi opcjami. Nie ma zwyczaju pytania mieszkańców o zdanie, zanim nie zostaną podjęte decyzje na temat ogólnego kształtu planowanych inwestycji. Ideą wprowadzania BP jest przesunięcie debaty na moment, gdy zaczyna się rozmawiać na temat koniecznych inwestycji, tak aby w jak najwyższym stopniu odpowiadały one faktycznym potrzebom.

Załącznik L: Gra strategiczna – Miasto Iksowo

Celem wprowadzenia gry strategicznej dotyczącej budżetu partycypacyjnego jest praktyczne przekazanie uczestnikom wiedzy na temat tego jak wygląda proces konsultacji w ramach BP. Wchodzenie w role pozwala „wczuć się”, i zrozumieć czemu ma służyć budżet partycypacyjny. Podczas gry uczestnicy wcielają się w role mieszkańców 4 dzielnic miasta Iksowo. Każda rola jest inna – odgrywane postacie mają różne możliwości i potrzeby.

Każda z osób grających dołącza do zespołu, który reprezentuje jedną z dzielnic miasta.

Każda grupa będzie początkowo obradować w osobnym pomieszczeniu.

Grający otrzymują do przeczytania kartki z rolami.

Rolą osoby prowadzącej jest pilnowanie, aby wszystko odbywało się zgodnie z zaplanowanym czasem.

Etap 1: Lokalne konsultacje

I. zadanie indywidualne (10 minut na wykonanie) -

Przedstaw swoją rolę i zapoznaj się wspólnie z innymi osobami z drużyny z informacjami dotyczącymi waszej dzielnicy

- zastanów się nad tym jakiego rodzaju projekt warto byłoby zrealizować w dzielnicy z punktu widzenia bohatera, którego odgrywasz – może to być projekt, który wiąże się bezpośrednio z twoimi potrzebami lub z potrzebami innych grup mieszkańców
- na karcie roli opisz krótko swój projekt, napisz jakiej dziedziny on dotyczy
- przedstaw informacje na temat projektu pozostałym osobom w swojej drużynie

II. zadanie grupowe (ok. 15 minut na wykonanie) -

- w grupie wybierzcie pięć najbardziej interesujących projektów i ułóżcie je w kolejności – numer 5 będzie najważniejszy, numer 1 najmniej ważny
- wypełnijcie tabelkę punktowa dla swojej dzielnicy
- wybierzcie 2 projekty, które będziecie chcieli przedstawić na forum w kolejnym etapie – możecie wybrać indywidualnie przedstawione projekty, połączyć przedstawione projekty lub na ich podstawie stworzyć nowe
- wybierzcie z grupy przedstawiciela, który przedstawi wasze projektu na konsultacyjnym spotkaniu budżetowym z przedstawicielami innych dzielnic

Na wykonanie powyższych zadań macie maksymalnie 30 minut,

Po wykonaniu zadań wróćcie do głównej sali.

Uwagi dla osoby prowadzącej grę

Na wykonanie ćwiczenia uczestnicy mają 30 minut. Rozdając kartki z rolami przedstaw krótko idee ćwiczenia. Powiedz, że ty w grze jesteś przedstawicielem a nie mieszkańcem.

- Rozdaj kartki z rolami i przedstaw pokrótce każdą z dzielnic. Daj uczestnikom możliwość zmiany roli, jeżeli będzie taka konieczność.
- Poproś uczestników, aby wymyślili projekt opierając się na informacjach na temat dzielnicy oraz swojej roli. Wy tłumacz, że projekt powinien przynosić jakąś korzyść dzielnicy oraz dotyczyć jednej z wymienionych dziedzin (możliwe dziedziny to: edukacja, kultura, mieszkalnictwo).
- Poproś uczestników, aby wybrali razem 5 najważniejszych priorytetów dla dzielnicy – to grupa ma podjąć decyzję, więc nie podpowiadaj żadnej strategii podejmowania żadnej decyzji dopóki nie zajdzie taka konieczność.
- Zapisz priorytety każdej z dzielnic:
- Poproś uczestników, aby w ramach grup przedstawili swoje projekty.
- Poproś każdą z grup, aby wybrała projekty, które zostaną przedstawione na forum. Wyjaśnij, że można wybrać indywidualnie przedstawione projekty, łączyć ze sobą poszczególne projekty w jeden lub stworzyć zupełnie nowy.
- Poproś przedstawicieli każdej z grup, aby zaprezentowali dwa projekty wyjaśniając w jaki sposób zostały wybrane priorytety i dlaczego zdecydowano się na te dwa projekty.